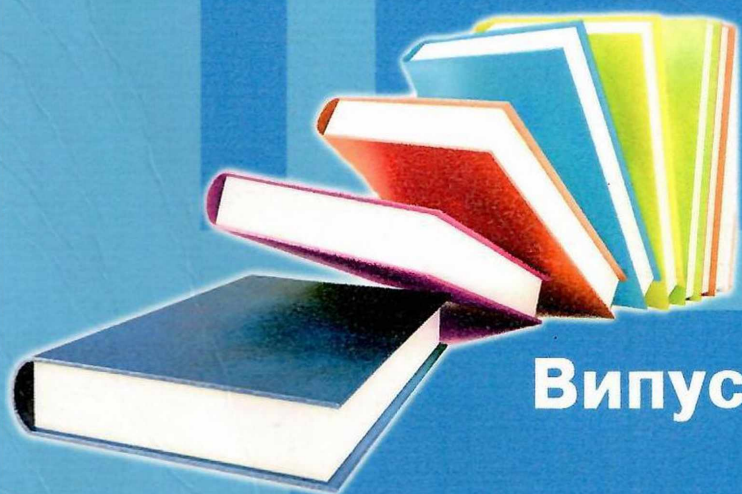

*Кам'янець-Подільський
національний університет імені Івана Огієнка,
Інститут педагогіки НАПН України*

*Присвячується 100-річчю заснування
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

Педагогічна освіта: теорія і практика

Збірник наукових праць

**Випуск 24 (1–2018)
Частина 2**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ**

*Присвячується 100-річчю заснування
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

**Педагогічна освіта:
теорія і практика**

Збірник наукових праць

Випуск 24 (1-2018)

Частина 2

Рецензенти:

Коссаковський Едвард, доктор, професор, Краківська академія мистецтв ім. Яна Матейка, м.Краків, Польща; **Рокачук В.В.**, кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник, Інститут культурної спадщини АН Молдови, м. Кишинів, Молдова; **Тарасенко Г.С.**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського, м. Вінниця, Україна; **Чепіль М.М.**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Дрогобицький педагогічний університет імені І. Франка, м. Дрогобич, Україна.

Рекомендовано до друку рішеннями вчених рад Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 6 від 02.04.2018 р.),

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 4 від 26.04.2018 р.).

Міжнародна редакційна колегія:

О.М. Топузов, директор Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України; **Л.Д. Березівська**, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О.Сухомлинського НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України; **М.В. Головка**, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент; **М.С. Вашуленко**, дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор; **Н.П. Дічек**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки НАПН України; **Т.М. Засекіна**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогіки НАПН України; **Уршуля Груца-Мьонсік**, доктор гуманітарних наук, Жешівський університет, м. Жешів, Польща; **Л.М. Калініна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України; **В.М. Лабунець**, доктор педагогічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (головний редактор); **І.О. Кучинська**, доктор педагогічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (заступник головного редактора); **Н.В. Гудима**, кандидат філологічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (відповідальний секретар); **Н.В. Мелекесцева**, кандидат філологічних наук, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (мовний редактор); **Януш Мьонсо**, доктор габлітований, професор надзвичайний, Жешівський університет, м. Жешів, Польща; **М.А. Печенюк**, кандидат педагогічних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; **Л.М. Воевідко**, кандидат педагогічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; **Н.В. Бахмат**, доктор педагогічних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Міжнародна наукова рада:

О.Д. Баженова, доктор мистецтвознавства, професор, Білоруський державний університет, м. Мінськ, Білорусь; **Земба Беата Анна**, доктор гуманітарних наук, Інститут педагогіки Жешівського університету, м. Жешів, Польща; **Марек Палюх**, професор надзвичайний, доктор габлітований гуманітарних наук, завідувач кафедри соціальної педагогіки, Інститут педагогіки Жешівського університету, м. Жешів, Польща; **І.М. Конет**, доктор фізико-математичних наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; **О.І. Локишина**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України; **О.М. Онаць**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України; **Пйотр Яргуш**, професор, Директор Інституту малярства і художнього виховання, Педагогічний університет імені Комісії національної освіти, м. Краків, Польща; **О.І. Пометун**, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України; **Н.О. Урсу**, доктор мистецтвознавства, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.

Педагогічна освіта: теорія і практика : Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. – Вип.24 (1-2018). – Ч.2. – Кам'янець-Подільський, 2018. – 408 с.

У збірнику наукових праць висвітлюються найбільш актуальні проблеми сучасної педагогіки та методик у галузі вищої освіти, старшої, основної, початкової школи та дошкільця. Представлено широкий спектр наукових розробок українських і закордонних дослідників.

Збірник наукових праць адресовано науковцям, педагогам, докторантам і аспірантам, студентам, усім тим, хто цікавиться сучасним станом розвитку педагогічної науки.

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 15071-3643Р Збірник наукових праць "Педагогічна освіта: теорія і практика" 24.04.2009 р.

Збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України з педагогічних наук (Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.12.2015 р. №1328).

За достовірність фактів, назв, дат, посилань та літературних джерел тощо
відповідальність несуть автори.

Редколегія та видавництво не завжди поділяють їхні погляди.

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
KAMIANETS-PODILSKYI IVAN OHIENKO NATIONAL UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF PEDAGOGY OF THE NAES OF UKRAINE**

*Dedicated to the 100-th anniversary
of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko
National University.*

Pedagogical Education: Theory and Practice

Collection of research papers

Issue 24 (1-2018)

Part 2

Reviewers:

Edvard Kossakovskiy, Doctor, Professor, Jan Matejko Academy Of Fine Arts in Krakow, Poland; **V.V. Rokachuk**, Candidate of Art Criticism, Senior Research Officer, Institute of Cultural Legacy of the Academy of Sciences of Moldova, Kyshyniv, Moldova; **H.S. Tarasenko**, Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Head of Preschool and Primary Education Department, Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky, Vinnytsia, Ukraine; **M.M. Chepil**, Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Head of the Department of General Pedagogics and Preschool Education, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, Drohobych, Ukraine.

The publication is approved by the resolutions of the Scientific Boards of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine (Protocol № 6 of 02.04.2018), Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University (Protocol № 4 of 26.04.2018).

International Editorial Board:

O.M. Topuzov, Director of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Corresponding Member of the NAES of Ukraine; **L.D. Berezivska**, Director of V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine of the NAES of Ukraine, Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Corresponding Member of the NAES of Ukraine; **M.V. Holovko**, Deputy Director for Science of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Candidate of Pedagogic Sciences, Senior Research Officer, Docent; **M.S. Vashulenko**, Full Member of the NAES of Ukraine, Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor; **N.P. Dichuk**, Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Head of the Division of the History and Philosophy of Education of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine; **T.M. Zasiiekina**, Candidate of Pedagogic Sciences, Senior Research Officer, Deputy Director for Scientific and Experimental Work of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine; **Urshulia Hrutsa-Mionsik**, Doctor of Humanities, University of Rzeszow, Rzeszow, Poland; **L.M. Kalinina**, Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Head of the Division of Economics and Management of the Comprehensive Secondary Education of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine; **V.M. Labunets**, Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University (Editor-in-Chief); **I.O. Kuchynska**, Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University (Deputy Editor-in-Chief); **N.V. Hudyma**, Candidate of Filological Sciences, Docent, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University (Chief Secretary); **N.V. Mieliekiestseva**, Candidate of Filological Sciences, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University (Language Editor); **Yanush Mionso**, Habilitated Doctor, Professor Extraordinarius, University of Rzeszow, Rzeszow, Poland; **M.A. Pecheniuk**, Candidate of Pedagogic Sciences, Full Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University; **L.M. Voievidko**, Candidate of Pedagogic Sciences, Docent, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University; **N.V. Bakhmat**, Doctor of Pedagogic Sciences, Docent, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University.

International Scientific Council:

O.D. Bazhenova, Doctor of Art Criticism, Full Professor, Belarusian State University, Minsk, Belarus; **Ziemia Beata Anna**, Doctor of Humanities, Institute of Pedagogy of the University of Rzeszow, Rzeszow, Poland; **Marek Paluch**, Professor Extraordinarius, Habilitated Doctor of Humanities, Head of the Social Pedagogy Department, Institute of Pedagogy of the University of Rzeszow, Rzeszow, Poland; **I.M. Konet**, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Full Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University; **O.I. Lokshyna**, Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Head of the Division of Comparative Pedagogy of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine; **O.M. Onats**, Candidate of Pedagogic Sciences, Senior Research Officer, Leading Researcher of Economics and Management of the Comprehensive Secondary Education Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine; **Piotr Jargusz**, Professor, Director of the Institute of Painting and Art Education, Pedagogical University of Cracow, Cracow, Poland; **O.I. Pometun**, Doctor of Pedagogic Sciences, Full Professor, Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Leading Researcher of the Social Science Education Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine; **N.O. Ursu**, Doctor of Art Criticism, Full Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University.

Pedagogical Education: Theory and Practice : Collection of research papers / Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University; Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine [Editor-in-Chief Labunets V.M.]. – Issue 24 (1-2018). – Part 2. – Kamianets-Podilskyi, 2018. – 408 p.

The collection of research papers deals with the scientific discussion of the most actual issues in contemporary pedagogy and methods of teaching in higher education, secondary school, primary school and preschool education. It presents a wide range of scientific works by Ukrainian and foreign researchers.

The target readership of the collection of research papers includes researches, pedagogues, graduate and postgraduate students, as well as everybody else who shows interest in the current state of pedagogics as a science.

Certificate of state registration of the printed source of mass medium KB № 15071-3643P "Collection of research papers 'Pedagogical Education: Theory and Practice' of 24.04.2009".

This publication is listed in Special editions of HAC of Ukraine in Pedagogics (Order of Ministry of Education and Science of Ukraine 21.12.2015, №1328).

The authors are responsible for the reliability of facts, names, dates, references and literature.

The editorial staff and the publishing house do not always share their ideas.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

<i>Олена Аліксійчук</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	10
<i>Ірина Барановська, Тетяна Зелінська</i> НОВАТОРСЬКІ ПРИНЦИПИ ТВОРЧОСТІ МИКОЛИ ЛЕОНТОВИЧА.....	15
<i>Тетяна Борисова</i> МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ МАНУАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	20
<i>Алла Бренюк</i> ОСНОВИ АНАЛІЗУ АРХІТЕКТУРНИХ ПАМ'ЯТОК ДЛЯ СТУДЕНТІВ ХУДОЖНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	26
<i>Людмила Василенко</i> ЗНАЧЕННЯ ВОКАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ	32
<i>Людмила Воевідко</i> ФОРТЕПІАННА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	39
<i>Сергій Горбенко</i> РОЗВИТОК ГУМАНІСТИЧНО СПРЯМОВАНИХ ІДЕЙ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ У 1901-1917 рр.....	47
<i>Тетяна Горобець, Василь Шкоба</i> ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ПРАКТИКАНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ ВІДДІЛЕННЯ “МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ” ДО ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	52
<i>Людмила Данилюк</i> УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	57
<i>Надія Йоркіна, Євгенія Черняк</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	63
<i>Жанна Карташова</i> ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО СМАКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ	69
<i>Наталія Кашкадамова</i> ПЕДАГОГІКА ФЕРЕНЦА ЛІСТА ТА УКРАЇНСЬКІ ПІАНІСТИ	75
<i>Тетяна Крижановська</i> НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У КУРСІ “ІСТОРІЯ МУЗИКИ” ЯК НАПРЯМ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ.....	81
<i>Віктор Лабунець</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	87
<i>Лай Сяоцян</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ТВОРЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	92

<i>Любов Райська, Наталія Янко</i> КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ У МОВНІЙ ОСВІТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	354
<i>Лілія Рускуліс</i> ФІЛОСОФСЬКІ Й ЛІНГВОФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	359
<i>Наталія Третяк</i> ЗБАГАЧЕННЯ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ СИНОНІМАМИ.....	365
<i>Ольга Турко, Тетяна Кравчук</i> МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ РЕФОРМ	371
<i>Валерія Устименко</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МОВНОЇ ОСВІТИ В КАНАДІ.....	377
<i>Марія Чабайовська</i> ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО НАВЧАННЯ ПИСЬМА	382
<i>Світлана Яцина</i> ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ОСНОВИ СЛОВА І ЗАКІНЧЕННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	388
<i>Микола Близнюк</i> ЕКОЛОГІЧНИЙ НАПРЯМ ДИЗАЙН-ПРОЦЕСУ ЯК СУЧАСНА МОДЕЛЬ ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	393
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	403
ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ТА ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ СТАТТІ	406

the most important phenomena of the language lexical system, and play an important productive role in speech as a means of accurate and imaginative thought expression, and stylistic differentiation of texts. The paper explains the influence of the process of learning lexical notions by junior pupils on the process of mastering the lexical system of the Ukrainian language by the pupils of senior school.

The article describes different sources of enriching junior pupils' vocabulary. They are considered to be: observing the surrounding reality – natural phenomena, life and work of adults, excursions, radio and television programs, various illustrative material, children's books, magazines and newspapers. Particularly significant for enriching junior pupils' vocabulary are the textbooks in various subjects of the primary school cycle and reference literature. The texts from school textbooks provide a rich lexical material for vocabulary work at every lesson in primary school (not only at the lessons of language and reading). Taking into consideration the vocabulary from textbooks contributes to the implementation of one of the most important educational principles – providing of interdisciplinary connections. The author settles the tasks aimed at forming pupils' skills to differentiate synonyms' shades of meaning and to use them accurately in their speech.

Key words: communication, language, speech, lexis (vocabulary), synonyms, educational material, lexical material, text, vocabulary, stylistic synonyms, contextual synonyms.

УДК 373.3.091

Ольга Турко, Тетяна Кравчук
Olha Turko, Tetiana Kravchuk

МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ РЕФОРМ

COMMUNICATIVE ACTIVITY OF PRIMARY SCHOOL PUPILS IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATIONAL REFORMS

У статті розкрито зміст понять “мовленнєва діяльність учнів початкової школи”, “зв'язне мовлення” в теоретико-практичному аспекті. Названо ефективні інтерактивні методи роботи з формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Ключові слова: мовленнєва діяльність учнів початкової школи, зв'язне мовлення, комунікативна компетентність, інтерактивні методи навчання.

Визначальними для функціонування сучасного українського суспільства є інтеграція в європейський культурно-економічно-освітній простір, реформування основних галузей функціонування нашої держави. Водночас у нашій країні до першого класу у вересні цього року піде юне покоління, якому притаманні якісно інші особистісні риси (науковці назвали цих малих громадян “покоління Альфа”), зокрема ці діти потребують співпраці та партнерства, заохочення та похвали, їм властиві мобільність, самодисципліна, з ними необхідно домовлятися, вони будуть навчатися, якщо розумітимуть мету навчання.

З огляду на сказане, перед освітою, по-перше, постає нове завдання – виховати згуртовану спільноту творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих, які здатні збудувати потужну державу й конкурентну економіку [6, с. 5]; по-другу, виникає необхідність пошуку інноваційних методик навчання, ефективних, які б відповідали як особистісним якостям нового покоління, так і були співзвучними з суспільно-економічними змінами в Україні та світі.

Одним із складників належної реалізації цієї мети є розвиток мовлення молодших школярів. Адже розуміти почуте або прочитане, переказувати, інтерпретувати, формулювати

власну думку в усній чи писемній формах можливо на основі розвитку мислення і мовлення, що є основою навчання мови, починаючи з 1-го класу. Водночас мовно-мовленнєвий успіх учнів визначає й результативність засвоєння інших шкільних дисциплін, сприяє активній та осмисленій їх участі в суспільстві, є запорукою набуття необхідних в особистому житті навичок мовного поведіння, активізує культуру мовного розвитку. Крім цього, саме комунікативна компетентність є ключовою компетентністю для життя, що зазначено в концепції “Нової української школи”.

Не викликає жодного сумніву, з огляду на сказане, актуальність питання про ефективні методичні шляхи реалізації, формування, розвитку мовленнєвої діяльності учнів початкової школи.

Мовно-мовленнєвий розвиток учнів молодшого шкільного віку завжди був у центрі посиленої уваги вітчизняних лінгвістів і методистів (Н. Бабич, І. Білодід, О. Біляєв, М. Жовтобрюх, А. Канищенко, А. Коваль, Л. Мацько, М. Пентиліук, М. Пилинський та ін.). Окремі аспекти окресленої проблеми висвітлено в дослідженнях методичного характеру: становлення і розвиток орфоепічних норм мовлення молодших школярів (М. Микитин), прийоми вироблення в дітей навичок мовленнєвого етикету (Р. Миронюк), формування орфографічних норм української мови в молодших школярів (Р. Черновол-Ткаченко) тощо.

Однак ґрунтовного дослідження потребує питання інноваційних засобів роботи над комунікативною компетентністю учнів початкової школи загалом, у процесі їхньої мовленнєвої діяльності зокрема.

Мета цієї статті – визначити сутність мовленнєвої діяльності учнів початкової школи в теоретичному та практичному аспектах, з’ясувати співвідношення цього поняття зі зв’язним мовленням, комунікативною компетентністю.

Ключовим для понять “мовленнєва діяльність” та “зв’язне мовлення” є термін “мовлення” як важливий засіб спілкування, обміну думками і почуттями між людьми, передання та засвоєння інформації. З перших днів шкільного життя в дитини виникає потреба в спілкуванні – вміння говорити правильно, красиво, логічно.

Сьогодні наголошується на практичній спрямованості курсу української мови. А це вимагає активної мовленнєвої діяльності молодших школярів у навчальному процесі, оскільки виховання соціально активної, духовно багатой особистості неможливо здійснювати без опанування нею рідною мовою й мовленням в усіх функціях, а також вивчення іноземних мов. Без сумніву, інтеграція в європейський простір неможлива без вивчення іноземних мов, що має відбуватися на основі вільного володіння рідною мовою.

Мовленнєва діяльність – це сукупність психофізіологічних дій організму людини, які спрямовуються на сприймання і розуміння мовлення або породження його в усній чи писемній формах. Мовленнєва діяльність пов’язана з психічною діяльністю людини, з розвитком її інтелекту й емоцій (почуттів). Опанування мовленнєвою діяльністю – це оволодіння процесом спілкування, мовною комунікацією, що здійснюється за допомогою основних видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання, писання) і різних форм мовлення (діалогу, монологу) [11].

Програмою початкової школи передбачено набуття учнями елементарних знань про мовлення: усне і писемне, діалогічне і монологічне; про особливості висловлювань відповідно до їхніх комунікативних завдань, ситуації спілкування. Завершальною метою здобуття середньої освіти є розвиток уміння здійснювати всі види мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо). Робота над правильною вимовою, чіткістю й виразністю усного мовлення, над збагаченням словника, правильним і точним вживанням слова, над словосполученням і зв’язним висловлюванням, над орфографічно грамотним письмом має стати основою кожного уроку. Таким чином, мовленнєва діяльність учнів початкової школи не обмежується ані окремим уроком, ані певною темою.

Водночас в освітньому вжитку функціонує поняття “зв’язне мовлення”, яке в сучасній лінгвістиці розглядають як продукт мовлення (текст чи дискурс); у методиці навчання української мови – як процес формування вмінь і навичок зв’язно, логічно, змістовно, цілісно, правильно висловлювати свою думку в усній чи писемній формах, використовуючи мовні засоби відповідно до мети, змісту й умов спілкування.

Робота з розвитку мовлення молодших школярів здійснюється за такими напрямками: вдосконалення звуковимови учнів і підвищення їхньої мовної культури; збагачення, уточнення й активізація словникового запасу молодших школярів; уміння вживати слова у властивому для них значенні, користуватися виражальними засобами мови залежно від ситуації і мети висловлювання; послідовно і логічно викладати думки; удосконалення граматичного ладу мовлення учнів; оволодіння нормами українського літературного мовлення; засвоєння найважливіших етичних правил спілкування.

Зауважимо, що мовлення людини стає зв’язним, тобто лексично, граматично та змістовно цілісним, у процесі мовленнєвої діяльності.

Безсмієвно, “мовленнєва діяльність” та “зв’язне мовлення” – поняття, які тісно пов’язані між собою, однак не тотожні. Зв’язне мовлення становить один із складників мовленнєвої діяльності, її продукт у формі тексту (усного чи писемного). Під час мовленнєвої діяльності кожного учня відбувається розвиток зв’язного мовлення, унормовування, удосконалення, збагачення. Тобто мовленнєва діяльність учнів неможлива без роботи над їхнім зв’язним мовленням.

Мовленнєва діяльність учнів повинна бути організована, спрямована за посередництвом учителя на формування комунікативної компетентності як вмінь усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування [6, с. 11].

У шкільній практиці здійснено розподіл уроків української мови на дві групи – аспектні та розвитку мовлення. Відтак інноваційні методи опанування мови розподіляють на дві функціональні групи. Зокрема, інтерактивні методи аспектних уроків, спрямовані на засвоєння, повторення, узагальнення мовної інформації. Інтерактивні методи уроків розвитку мовлення, що забезпечують вироблення комунікативної компетентності на основі мовної [2, с. 20–21].

Організація інтерактивного навчання на уроках розвитку мовлення передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ролевих ігор, спільне розв’язання проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу. Важливим аспектом цього навчання є “почуття групової належності, що дає слабким, невпевненим у собі учням змогу почувати себе безпечно, вселяє впевненість у можливості подолання труднощів” [4, с. 4]. Коли діти навчаються разом, вони відчують емоційну та інтелектуальну підтримку, яка дає змогу вийти за межі їхнього нинішнього рівня знань і вмінь.

Упровадження інтерактивних технологій на уроках розвитку мовлення потребує від учителя розуміння суті цієї моделі навчання, уміння старанно планувати свою роботу, значної кількості часу, особливо на початкових етапах. Слід поступово вводити елементи інтерактивних технологій на окремих уроках, починаючи з найпростіших – робота в малих групах, парах, трійках, “мозковий шторм”, “мікрофон” тощо [9, с. 21].

Педагогу слід усвідомлювати, що змістом уроку розвитку мовлення з використанням інтерактивних технологій є програмовий матеріал. Мета якого – реалізація навчальних цілей, загальний розвиток учня, надання кожному з них оптимальної можливості в особистісному становленні й розвитку, розширення можливостей самовизначення. Результат – створення

дидактичних умов для ситуації успіху дитини у процесі навчальної діяльності, збагачення її мотиваційної, інтелектуальної та інших сфер.

Молодші школярі дуже різні у своєму ставленні до пізнання, яке визначається особливостями навчальної діяльності, наявністю пізнавальних потреб та інтересів дітей, підсиленням емоційно-мотиваційного компоненту навчання, поєднанням колективних, групових, індивідуально-групових й індивідуальних форм роботи на уроці, репродуктивних і пошуково-творчих методів, які б випереджали досягнутий рівень розвитку учнів [3, с. 14]. Доведено, що інтерактивні технології сприяють розвитку в дітей таких якостей:

- засвоєння основних способів самостійної пізнавальної діяльності: знання та вміння цілепокладання, планування, аналізу, саморефлексії діяльності та її результатів;
- формування вмінь самостійно шукати, аналізувати, відбирати необхідну інформацію, трансформувати, зберігати та транслювати її;
- оволодіння способами взаємодії з іншими людьми, навичками роботи в групі, взаємодопомоги, розвитку організаторських здібностей;
- становлення позитивної самооцінки, самопрезентації в постійно створюваних ситуаціях успіху;
- вироблення установок духовного та інтелектуального саморозвитку, усвідомленого й відповідального прийняття рішень;
- розвиток здатності до емоційної саморегуляції та самопідтримки в проблемних ситуаціях [9].

Стратегія інтерактивного навчання, як пише В. Салтовська, полягає в “організації педагогом з допомогою певної системи способів, методів, прийомів такого навчального процесу, в основі якого лежать суб’єкт-суб’єктні відносини вчителя і учня, багатосторонньої комунікації, конструювання знань учнями, використання самооцінки і зворотного зв’язку, активності учня” [10, с. 17]. У контексті інтерактивного навчання знання набувають інших форм порівняно з цілями традиційного навчання. Особливістю є те, що учень отримує інформацію не в готовому вигляді, а в процесі власної пізнавальної активності.

Учитель створює ситуації, у яких учень самостійно і в процесі взаємодії з іншими відкриває, конструює знання і одночасно засвоює механізми їх здобуття. За таких умов учень стає суб’єктом пізнавальної діяльності, власної освіти і розвитку, що забезпечує внутрішню мотивацію пізнавальної самостійності. Інтерактивні методи дають змогу конструювати зміст навчання в єдності його змістовної і процесуальної сторін.

У класифікації інтерактивних технологій виділяють два види: групові та фронтальні [3]. Перші передбачають взаємодію учасників малих груп (на практиці від 2 до 6 осіб), другі – спільну роботу та взаємонавчання всього класу. Робота в малих групах надає всім учням змогу діяти, практикувати навички співробітництва, міжособистісного спілкування, зокрема, володіння прийомами активного слухання, вироблення спільного рішення, розв’язання протиріч.

Алгоритм роботи вчителя під час проведення інтерактивного уроку розвитку мовлення складається з таких етапів:

- визначення доцільності використання інтерактивних прийомів саме на цьому уроці;
- ретельний відбір та аналіз навчального матеріалу, у тому числі й додаткового (тести, приклади, ситуації, завдання для груп тощо);
- планування уроку – етапи, хронометраж, орієнтовний поділ на групи, ролі учасників, запитання та можливі відповіді;
- вироблення критеріїв оцінювання ефективності роботи груп, заняття;
- мотивація навчальної діяльності шляхом створення проблемної ситуації, наведення цікавих фактів тощо;
- забезпечення розуміння учнями змісту їхньої діяльності та формування очікуваних результатів під час оголошення, представлення теми;

- надання учням необхідної інформації для виконання практичних завдань за мінімально короткий час;
- забезпечення засвоєння навчального матеріалу учнями шляхом інтерактивної вправи (на вибір учителя);
- рефлексія (підбиття підсумків) у різних формах – індивідуальна робота, робота в парах та групах, дискутування, демонстрування малюнків, схем тощо [1, с. 9-11].

Виокремлюють такі інтерактивні технології кооперативного навчання, які системно поєднуються з іншими навчальними методами та органічно вписуються в загальну структуру уроку розвитку мовлення [8, с. 67-69]:

1. *Робота в парах.* Під час виконання завдання учні по двоє обговорюють ситуацію, явище, факти, подію, обмінюються думками, шукають спільне рішення. Цей метод допомагає швидко виконати вправи, які в звичайних умовах є часомісткими або неможливими (обговорити короткий текст, зробити критичний аналіз роботи один одного, взяти інтерв'ю, анкетувати партнера тощо). Після виконання завдання один з учнів доповідає перед класом про отриманий результат.

2. *Робота в трійках.* По суті, це ускладнена робота в парах. Найкраще в трійках проводити обговорення, обмін думками, підведення підсумків чи, навпаки, виділення несхожих думок. Також широко застосовують роботу в змінюваних трійках. Цей метод трохи складніший: всі трійки класу отримують одне й те ж завдання, а після обговорення один член трійки йде в наступну, один у попередню і ознайомлює членів новостворених трійок з доробком своєї.

3. *"2+2=4".* Дві пари окремо працюють над вправою протягом певного часу (2-3 хвилини), приймають спільне рішення, потім об'єднуються і діляться набутим. Як і в парах, необхідним є консенсус. Після цього можна або об'єднати четвірки у вісімки, або перейти до групового обговорення.

4. *Карусель.* Учні розташовуються в два кола – внутрішнє і зовнішнє. Внутрішнє коло нерухоме, зовнішнє рухається. Можливі два варіанти використання методу – для дискусії (відбуваються "попарні суперечки" кожного з кожним), чи для обміну інформацією (учні із зовнішнього кола, рухаючись, збирають дані).

5. *Робота в малих групах.* Найсуттєвішим тут є розподіл ролей: "спікер" – керівник групи (слідкує за регламентом під час обговорення, зачитує завдання, визначає доповідача, заохочує групу до роботи), "секретар" (веде записи результатів роботи, допомагає в підведенні підсумків та їх виголошенні), "посередник" (стежить за часом, заохочує групу до роботи), "доповідач" (чітко висловлює думку групи, доповідає про результати роботи групи). Можливим є виділення експертної групи з сильніших учнів. Вони працюють самостійно, а під час оголошення результатів рецензують та доповнюють інформацію.

6. *Акваріум.* Це рольова гра, у якій одна мікрогрупа працює в центрі класу, а інші виступають у ролі спостерігачів, аналізують ситуацію зі сторони. Після цього групи зовнішнього кола обговорюють виступ групи й власні здобутки. Цей метод допомагає учням виступати як в ролі експертів, так і аналітиків.

Фронтальні технології інтерактивного навчання на уроках розвитку мовлення передбачають одночасну спільну роботу всього класу [10, с. 17-18], зокрема, це такі технології:

1. *Велике коло.* Учні сидять у колі й по черзі за бажанням висловлюють свої міркування з приводу певного питання. Обговорення триває доти, поки є бажання висловитися. Учитель може взяти слово після обговорення.

2. *Мікрофон.* Це різновид великого кола. Учні швидко по черзі лаконічно висловлюють свою думку, передаючи один одному уявний "мікрофон": "Я вважаю ...", "На мою думку, ...".

3. *Незакінчені речення.* Дещо ускладнений варіант великого кола: відповідь учня – це продовження незакінченого речення типу: "Можна зробити такий висновок...", "Я зрозумів, що...".

4. *Мозковий штурм.* Оперативний метод вирішення проблеми на основі стимулювання творчої активності. Учні пропонують висловлювати максимально можливу кількість

варіантів вирішення. Приймаються без обмежень, критики й заперечень усі думки, навіть абсурдні та подібні. Заохочується генерація незвичних, оригінальних ідей. Потім із всіх ідей обирають найбільш вдалі.

5. *Аналіз дилеми (проблеми)*. Учні в колі обговорюють певну дилему (простіше) чи проблему (складніше, оскільки поліваріантне). Кожен каже варіанти, що складаються внаслідок вибору. Найкраще давати завдання вибору з особистісним змістом (наприклад, “Чи кожна справа має приносити користь не тільки собі, а й всім людям?”).

6. *Дискусія*. Метод допомагає виявити наявну різноманітність точок зору на питання чи проблему і за необхідності обговорити кожну з них. У процесі полеміки формуються вміння формулювати думки, аргументувати їх, виробляються навички критичного мислення.

7. *Мозаїка*. Цей метод поєднує групову й фронтальну роботу. Малі групи працюють над різними завданнями, після чого переформовуються так, щоб у кожній новоствореній групі були експерти з кожного аспекту проблеми.

8. *Кейс-метод*. Метод розбору реальних ситуацій. Учні мають проаналізувати ситуацію, запропонувати можливі варіанти рішень і вибрати найкраще з них. Учні навчаються співвідносити отриманий теоретичний багаж знань із реальною практичною ситуацією.

Отже, інтерактивні технології навчання української мови базуються на самостійній пізнавальній активності учнів, орієнтовані на розвиток здатності вирішувати проблеми колективно, залучаючи учнів до групових дискусій, забезпечують реалізацію комунікативно-діяльнісного підходу на уроках розвитку мовлення.

Упровадження концепції “Нової української школи” в шкільну практику проведення уроків української та іноземних мов потребує удосконалення методичного забезпечення навчального процесу, розроблення нових навчальних програм, укладання нових підручників, перегляду структури уроку тощо. Означені перспективи доцільно здійснювати відповідно до визначальних компетентностей для життя (спілкування рідною та іноземними мовами), що формуватимуться під час навчання в школі.

Список використаних джерел

1. Варзацька Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади / Л. Варзацька, Л. Кратасюк // Дивослово. – 2011. – №2. – С. 5-19.
2. Кокарева І. Інтерактивні технології у навчанні / І. Кокарева // Початкова школа. – 2006. – №2. – С. 19-21.
3. Коломієць Н. А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів: автореф. дис. канд. пед. наук / Н. А. Коломієць. – Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – 18 с.
4. Куріцина М. “Відчуй себе інтелектуалом!”: інтерактивні технології в розвитку творчих здібностей учнів / М. Куріцина // Освіта. – 2005. – №9. – С. 4-5.
5. Навчання в дії: як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання : [метод. посіб.] / А. Панченков, О. Пометун, Т. Ремех. – Київ : АП.Н. – 72 с.
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – 2016. – 36 с. – Режим доступу: novashkola@mon.gov.ua.
7. Побірченко Н. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій / Н. Побірченко // Початкова школа. – 2004. – №10. – С. 8-10.
8. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : [метод. посіб.] / О. Пометун, Л. Пироженко. – Київ : АПН, 2006. – 136 с.
9. Саган О. Інтерактивні методи навчання як засіб формування навчальних умінь молодших школярів / О. Саган // Початкова школа. – 2002. – №3. – С. 20-21.
10. Салтовська В. Використання інтерактивних методів навчання на уроках розвитку мови / В. Салтовська // Рідна школа. – 2005. – №3. – С. 16-18.

11. Федчик В. А. Теорія мовленнєвої діяльності як основа методики розвитку мовлення : [Електронний ресурс] / Федчик В. А. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/22_NIOBG_2007/Philologia/20doc.htm.

The article is devoted to the consideration of the actual issue of the modern primary school functioning – the formation of pupils' communicative competence.

Today, the concept of the new Ukrainian school is being actively implemented. It is stated in this concept that communicative competence is significant. Therefore, it is important to examine how to develop this competence for primary school pupils. Firstly, the content of the notion "speech activity" of primary school pupils has been revealed and its connection with the notion of coherent language has been established.

Secondly, the main definitions of harmonized language in linguistics and methodical aspects have been described.

Thirdly, the relationship between communicative competence and speech activity has been investigated. It has been emphasized in the article that the development of primary pupils' coherent language takes place within the framework of their speech activity and promotes their communicative competence formation.

Fourthly, the components of speech activity and ways of consistent language development for primary pupils have been named. The necessity to differentiate the methods of work for dimensional lessons and lessons of coherent speech development has been explained. The advantages of the usage of interactive methods of work as effective, solid, and interesting for children have been pointed out. The algorithm of the teacher's work during the interactive lesson of coherent speech development has been presented.

The following interactive methods of work have been described: the work in pairs, the work in triplets, "two plus two to four", the carousel, the work in mini groups, the aquarium, the large circle, the microphone, incomplete phrases, brainstorming, dilemma analysis, discussion, mosaic, case-method. All of the above mentioned methods have been tried and tested through the educational practice in primary schools, as well as through the practicing teachers' professional activity.

The article has been written in the context of the current reform of primary school and aimed at the development of communicative competence as the basic life skill.

Key words: *communicative activity of elementary school pupils, coherent speech, communicative competence, interactive teaching methods.*

УДК 37:81(71)

Валерія Устименко
Valeriia Ustymenko

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МОВНОЇ ОСВІТИ В КАНАДІ

MODERN TENDENCIES IN DEVELOPMENT OF LANGUAGE EDUCATION SYSTEM IN CANADA

У статті розглядається новий погляд на освітні стратегії Канади, що направлені на розвиток особливих компетенцій учнів; узагальнено провідні тенденції у практиці викладання іноземних мов. Особлива увага приділяється міжкультурній компетенції. Спираючись на дослідження провідних канадських науковців, спрогнозовано розвиток мовної ситуації у Канаді до 2036 р.

Ключові слова: *Канада, міжкультурна компетенція, друга мова, іноземна мова, інформаційні технології.*

Сучасні зміни у системі освіти визначають необхідність виховання особистості нового типу, яка готова до постійного розвитку та самовдосконалення, до ефективної діяльності на